

Ținerea de minte îi este prima calitate, dar și primul cusur. Mai știe și acum pe dinafară uruitul „trăsorii fără cai” ieșene și regulamentul ei stupid, care hotăra că „nime’ nu avea voie să cânte, să fluiera, să facă muzică sau zgomot în vagon”. Aplică însă matala rigoarea germană pe plaiurile Moldovei, unde cântecul se încuscrește cu fluieratul, în lipsa altui instrument de acompaniere.

Sunetul de clopot, scuturat voinicește de conductorul tramvaiului, îi zburlea părul de pe brațe. El, micul Beno Wechsler, urca scara cu unchiul lui preferat, Dr. A. Steuerman. Bădi Adolphe sau Bădișu, cum îl dezmierdau copiii. Intrau în salonul de pasageri, cumpărau biletul și se așezau pe-un scaun de fag sau de stejar, furniruit de contactul cu grămezile de cururi moldovenești.

Răsfoiau urbea Iașilor pagină cu pagină, ca pe un cărțoi cu poze cumpărat de la Librăria Șaraga. Unchi și nepot călătoreau cu umerii îmbinați – de la Hală pân’ la Gară / Pe banchetă, Mărioară! – în tramvaiul care-l avea ca hram pe Sfântul Curent Electric. Un curent care slăvea avangarda transportului, asemenea unui curent al progresului artistic.

Aușvițistul Wechsler își amintește cum, în adolescență, cufundat în slova veche a gazetelor gândite pentru a viețui o zi, găsisse o pastilă scrisă de Bădi Adolphe, sub pseudonimul Rodion. Era tipărită în *Evenimentul* din 1 mai 1900 și se intitula „Clopotul”. Unchiul Adolphe! Până și în calendar erau apropiați, cu zilele de naștere una lângă alta – a lui în miez de noiembrie; a unchiului, la sfârșit.

Recitase din memorie tableta aceea, în fața întregii familii, ca un cadou la aniversarea Bădișului. O poate recita și acum: „Clopotul. De aici, de la masa redacției îl aud cum sună plăcuta arie a tramwayului electric, a electricității, a progresului”.

Clopotul încânta firile visătoare, dar vocația sa rămânea de avertizare. „Clopotul e menit să înștiințeze pe cei neatenți,

e menit să înlăture nenorocitele accidente. Și cu toate aceste, clopotul îmi trezește impresia catastrofei de ieri, care a distrus încă o viață, într'o singură clipă. Clopotul... De ce n'a știut să sune mai cu putere, de ce n'a izbutit să gonească pe bătrâna femeie întârziată în drumul vijeliosului vagon? Atunci n'ar mai fi sunat astăzi atât de sinistru și nu mi s-ar fi părut un clopot de înmormântare.”

Condamnatul aude clopotul sunând aieva. Și peste el era să dea tramvaiul ieșean, pe când se plimba – cum îi era năravul – citind nuvele de Maupassant ori poezii de Heine. Prietenul său Iosif Ross, pe când îi schița portretul din peniță, insistând ca un coșcar pe părul zburlit cum îl purtau legionarii, se arătase curios:

— Bade Beno, da', matale îți tihnește plimbarea? N-o tulburi, cu năravu' ista dadaist de-a citi în timp ce te coiești prin oraș?

— Habar n-ai ce-i bun, târtane! Pașii mei zoresc munca pulmonului! Că nu poți citi poezia mecanic, fără a o respira, totodată.

Într-o zi de iunie, tramvaiul era să-l facă afiș în Târgu Cucului, pe când se delecta cu poezii de-ale profesorului A.C. Cuza. Abia în ultimul moment, a auzit clopotul tras cu furie de vatman. Era încă un cârlan – dar să fi îndrăznit careva să-l numească astfel! – și îl considera pe A.C. Cuza un femur înrudit cu osatura poetică al lui Eminescu.

Cuza și Eminescu, ce alăturare! Era neștiutor? Ori, rebel ca întotdeauna, îi lua inconștient partea celui hulit de întreaga evreime din țară, pentru antisemitismul ambalat în hârtia firmei „Isus et Compagnie”?

Aușvițistul Wechsler își trece tușind mâna de-acum prin părul de-altădată. Cu scăfârlia rasă, îmbătrânit cu două milenii, nu mai are motiv să-și mascheze tusea. Foaia lui de temperatură

e a unui cadavru. În el, suie cel din urmă frig moldav de noiembrie, deși octombrie abia și-a început patrularea.

Lipește cu patimă de perete un scuipat arzător, desprins din gât. N-o să-și mai apuce a 46-a aniversare. Dă-o dracului! Respirația, eliberată de flegmă, își cere deslușit dreptul la țigară. Dacă va fi trimis în Iad, nu vor fi probleme cu tutunul; dar dacă va ajunge în Rai, speră la Raiul pentru fumători. O să ia o țigară din pachetul lui Dumnezeu, că și-așa îi e dator.

I-a cerut una gardianului, dar a fost îndemnat să mai rabde o țară, c-o să fie acușica el însuși fumat. Apoi, călăul a expectorat un răs nazist ca o tuse. N-ar fi trebuit să rădă chiar așa, pentru că armata rusă se apropie. O va păți și el, că fiecăruia îi vine rândul să fie tras în foiță și fumat. Și-o să învețe că nu-i totuna havană de mori, sau chiștoc îmbâcsit.

Negreșit, ideea gardianului e imperială pentru un poem. Ce chestie, să fii ultima ta țigară, să te fumezi pe tine însuși! Să trăiești arderi pe care doar tutunul le cunoaște, în trecerea lui prin suflul omenirii. Să te inspire pe gură și să te expiri pe nas, până te mistui cu totul și te transformi în scrum. Imperial!

Afară, cu degetele îngălbenite de excese, crematoriul își sucește foița. Așteaptă să-și ruleze porția, s-o aprindă, s-o tragă în piept și s-o sufle pe nările hornului.

Din nou îi clopoțește în urechi tramvaiul! Pusă pe alt ritm, e talanga vacilor și boilor din Herța bunicului. Ooof! Nimeni n-a iubit vacile și boii cu inima lui de aușvișt. Îi vine-n minte o fărâmă dintr-o poezie pe care-a semnat-o B. Fundoianu: „Ca mâne, / Poate s-or duce boii cu ochi de râu în știri, / Să tragă cu urechea la noile-ncolțiri.”

E într-o formă poetică grozavă! De-ar mai avea de trăit barem o săptămână, ar scrie un poem despre un bou care suie în tramvai, cu bănuții de bilet în copită, și străbate urbea, rumegându-i priveliștile... Și doar talanga îi clipește când

dă nemulțumit din cap, la vederea locurilor unde muzica urbană îngenunchează maidanul năpădit de iarba dătătoare de puteri.

Apropo de tramvai! Tot în praful gazetelor, găsisese o adresă a Direcțiunii Tramvaielor către Primăria Iași, de pe când secolul douăzeci era și el abia un cârlan. Înscrișul consfințea iuțea maximă a „trăsurii fără cai” la 12 kilometri la oră... Tot pe atunci, limita de viteză a tramvaiului din București era de 25 kilometri la oră.

El, vânătorul de simboluri Beno, a cântărit iuțelile și a extrapolat. Dacă în București viteza tramvaiului era de două ori mai mare ca în Iași, însemna că toate cele aparținătoare Capitalei – inclusiv Poezia – umblau cu iuțea dublă. Rezulta că locul lui acolo era.

Hotărârea era luată, dar nu putea merge la război cu paloș de lemn. Până să ia drumul Bucureștilor, rămânea să-și lustruiească pana și să-și completeze lecturile. Și să traducă, să traducă neîncetat din germană și din idiș, că nu era mijloc mai dibaci de a intra pe sub pielea scriitorilor mari ai lumii. Cum avea o para, cum o dădea pe cărți și pe țigări...

Și tocmai când îi era lumea mai dragă, s-a pus clopotul pe vestit îngropăciune după îngropăciune! Peste țară s-a năpustit războiul, iar tramvaiul a fost rechiziționat de la firma AEG, care aparținea cotropitorilor nemți, pentru a trece în mâna statului român.

Păguboasă socoteală, chiar dacă era dictată de rațiuni de securitate națională! Căci, cât va curge Dunărea și Prutul, nu se va pomeni vătaf cu tărtăcuța mai goală ca statul român!

Urmările n-au întârziat. Umbletul pe șine s-a cotonogit, fiind suprimat de interesele naționale, iar uzina de tramvaie din Iași a prins buruieni dese ca pânda de păianjen. Vagoanele au ajuns platforme pentru transporturile destinate armatei,

scaunele cu furnir mlădiu au mai scârțâit o dată de dorul codrului, înainte de a fi puse pe foc...

Bădi Adolphe și-a înlocuit straietele poetice cu veșmântul prozei ostășești, pentru că frontul îi revendica profesia de medic. Firește, a-și încrucișa baioneta cu aceea a Germaniei nu-i cădea bine unui germanofil ca el, dar dacă Patria i-o cerea... Întotdeauna fusese partizanal asimilării evreilor în neamul românesc, și nu exista loc mai nimerit, pentru a obține acest drept, ca frontul luptei pentru țară.

Pe Strada Golia nr. 13, Dr. Steuerman și-a zăvorât cabinetul unde calma cu morfină durerile bolnavilor. Un fost vagon al „tramwayului” său drag, devenit platformă de tren, l-a dus departe, în tranșee, la amputat picioare și cusut burți.

N-avea de unde să știe că socoteala din spatele frontului nu se potrivea cu aia de pe front. Cele mai eroice bătălii ale medicului ofițer Steuerman s-au dus nu cu dușmanul din tranșee, ci cu păduchele tifosului exantematic. Te puteai oare lupta eroinic cu un păduche? Ciudate mai erau și căile asimilării!

Ordinul primit nu se discută. Unchiul și-a luat misiunea în serios, distrugându-i micului vampir fagurii morții. I-a tratat urmele de colți, l-a visat noaptea și le-a ordonat ostașilor să-și fiarbă rufele și să nu se mai scarpine.

La partea asta, iar se arătase poet! Pentru că ostașului român cere-i orice, chiar și sacrificiul suprem, nu și să renunțe la scărpinat...

Nimerit în paradisul scărpinatului, păduchele se puia ca un obsedat, împrăștiind în armia română febra cea mai galbenă și depresia cea mai neagră.

Depresia l-a ajuns și pe Beno Wechsler. În numai un an și jumătate, a rămas orfelin de amândoi tații: și de cel natural, și de cel literar. Mai întâi, prin martie 1917, în Iașul cuprins

de epidemie, păduchele smintit i-a aplicat și lui Isac Wechsler ștampila galbenă a febrei. Transformat în stafie de foc, bolnavul a cerut, într-un ultim moment de luciditate, să nu fie vizitat la Spitalul Sfântul Spiridon de cei trei copii ai săi.

„Moartea sa ne face să iubim mai tare viața”, scria de pe front maiorul Steuerman. Din păcate, mușcătura păduchelui avea bătaie mai lungă decât bănuia el.

Întors acasă cu grad de ofițer superior, onestul medic s-a trezit în mijlocul aceleiași intoleranțe, care rămânea rece la jertfa evreiască de sub steag românesc. Era un antisemitism epidemic fără tratament, chiar dacă îți fierbeai hainele și nu te scărpinai. Asimilarea rămânea o marfă bună doar pentru gazetele antisioniste.

Păduchele urii de rasă îi măcina nervii maiorului, tot mai convins că albul învingea negrul doar în filme și în firele mustății sale. N-avea trebuință de a 46-a sa aniversare. Era sătul să i se tot spună „măi, jidane!”.

În zorii zilei de 19 septembrie 1918, în cabinetul de pe Strada Golia nr. 13, bădi Adolphe și-a calmat cu morfină durerile de evreu care-și declarase iubirea unei țări fudule de urechi. A umplut seringă și a împins pistonul, amintindu-și cum în tinerețe voise să ia de nevastă o creștină. Ce elan stupid! Când vezica seringii s-a deșărtat, a umplut-o din nou și degetele strămoșilor s-au unit ca să împingă în sânge drogul emigrației. Purtat de drog, poetul se avânta într-o călătorie eliberatoare. Ce ciudat! Abia plecând, se simțea asimilat.

Cătrănitul Beno a bătut de două ori drumul cu tramvaiul spre Cimitirul Evreiesc: la mormântul tatălui și la cel al unchiului. Apoi, a apucat-o de mână pe soră-sa Lina și s-au suit în rapidul de București. Lina, mai mare cu trei ani, ocupa locul unchiului, când alunecau pe șine cu mâinile și sufletele contopite, cum se contopeau doi câte doi ciorăpeii din dulap. Era bine. Acceptabil, spre foarte bine. Lina testa Bucureștiul